

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

L. Annæi Senecæ Philosophi Opera, Qvæ Exstant Omnia

Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>

Antverpiæ, 1605

Epist. LXXXIX.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53700](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53700)

47 in nomen Homeri ab omnibus ciuitatibus adoptatus, aiebat: Homerum vtraque A materiâ consummatâ, & Odysseâ, & Iliade, principium adiecit operi suo, quo bellum Troianum complexus est. Huius rei argumentum afferbat, quod 48 duas litteras in primo versu posuisset ex industriâ librorum suorum numerum continentes. Talia sciat oportet, qui multa vult scire. Non vis cogitare, quantum temporis tibi auferat mala valetudo, quantum occupatio publica, quantum occupatio priuata, quantum occupatio quotidiana, quantum somnus. metire atatem tuam: tam multa non capit. De liberalibus studiis loquor: philosophi quantum habent superuacui, quantum ab vsu recedentis? Ipsi quoque ad syllabarum distinctiones, & coniunctionum ac præpositionum proprietates descenderunt, & inuidere grammaticis, inuidere geometricis. Quidquid in illorum artibus superuacuum erat, transfulere in suam. Sic effectum est, vt diligentius sciant loqui, quam viuere. Audi, quantum mali faciat nimia subtilitas, & quam infesta veritati sit. 49 Protagoras ait, de omni re in vtramque partem disputari posse, ex æquo. & de hac ipsâ, an omnis res in vtramque partem disputabilis sit. Nausiphanes ait, ex his B quæ videntur esse, nihil magis esse, quam non esse. Parmenides ait, ex his quæ videntur, 50 nihil esse in vniuersum. Zenon Eleates omnia negotia de negotio deiecit: ait nihil esse. Circa eadem ferè Pyrrhonij versantur, & Megarici, 51 & Eretrici, & Academici, qui nouam induxerunt scientiam, nihil scire. Hæc omnia in illum superuacuum studiorum liberalium gregem contice. Illi mihi non profuturam scientiam tradunt, hî spem omnis scientiæ eripiunt: fatius est superuacua scire, quam nihil. Illi non præferunt lumen, per quod acies dirigatur ad verum: hî oculos mihi effodiunt. Si Protagoræ credo, nihil in rerum naturâ est, nisi dubium: si Nausiphani, hoc vnum certum est, nihil esse certi: si Parmenidi, nihil est præter vnum: 52 si Zenoni, ne vnum quidem. Quid ergo nos sursum? quid ista quæ nos circumstant, alunt, sustinent? Tota rerum natura umbra est, aut inanis, aut fallax. Non facile dixerim, vtrum magis irascatur illis, qui nos nihil scire voluerunt: an illis, qui ne hoc quidem nobis reliquerunt, nihil scire.

C

EPIST. LXXXIX.

PHILOSOPHIAE & Sapientia discrimen: & illius diuisio varia, partiumque iterum diuisio, & descriptio. Monitum deinde, hæc & talia ad mores atque animum referenda: & obiter in male diuites inuebitur, luxumque simul & auaritiam castigat.

REM vilem desideras, & ad sapientiam properanti vtrique necessariam, diuidi philosophiam, & ingens corpus eius in membra disponi. Facilius enim per partes in cognitionem totius adducimur. Vtinam quemadmodum vniuersi mundi facies in conspectum venit, ita philosophia tota nobis posset occurrere, simillimum mundo spectaculum! Profectò enim omnes mortales in admirationem sui raperet, relictis his quæ nunc magna, magnorum ignotantiâ, credimus. Sed quia contingere hoc non potest, D sic erit a nobis adspicienda, quemadmodum mundi secreta cernuntur. Sapientis quidem

47. IN NOMEN HOMERI.] Cognominatus passim alter Homerus.

48. DVAS LITTERAS.] Scilicet M. & H. in voce μῆν: quæ signant XLVIII. Quid alius nugator (in Plutarcho, Quæst. Conu. IX. cap. III.) qui totidem syllabas in primo versu Iliados, & illo Odysseæ notabat? idem, in vtroque postremo. Nam septemdecim syllaba sunt in iusto vtriusque operis, sedecim in fine.

49. PROTAGORAS AIT.] Hæc omnia, pertrahebat II. Manud. Dissert. IV.

50. NIHIL ESSE IN VNIVERSVM.] Docui ibi scribendum, Ex his quæ videntur, vnum esse vniuersum, vel si vis, vniuersa.

51. ET ERETRICI.] Olim emendauimus: & sic dissi à patriâ Menedem, sectæ auctoris. De non-scientiâ, idem ferè Pyrrhonius censebant.

52. SI ZENONI.] Cognomento, Eleati.

EPIST. LXXXIX. I. SIC ERIT A NOBIS ADSPICIENDA.] Mirum quid ita libri in vculâ notâ turbent. Nam alij, abscondenda, adspicienda; meus, abscondenda.

A dem animus totam molem eius amplectitur, nec minus illam velociter obit, quam cælum acies nostra: nobis autem, quibus perrumpenda caligo est, & quorum visus in proximo deficit, singula quæque ostendi facilius possunt, vniuersi nondum cernuntur. Faciam ergo quod exigis, & philosophiam in partes, non in frusta, diuidam. Diuidi enim illam, non concidi, vtile est. nam comprehendere quemadmodum maxima, ita minima, difficile est. Describitur in tribus populus, in centurias exercitus. Quidquid in maius creuit, facilius agnoscitur, si discessit in partes: quas (vt dixi) innumerabiles esse & paruas, non oportet. Idem enim vitij habet nimia, quod nulla diuisio: simile confuso est, quidquid vsque in puluerem sectum est. Primum itaque, sicut videtur tibi dicam, inter sapientiam & philosophiam quid intersit. Sapientia perfectum bonum est mentis humanæ: philosophia sapientiæ amor est & affectatio. Hæc ostendit, quò illa peruēnit. Philosophia vnde dicta sit, apparet: ipso enim nomine fatetur. ³ Quidam sapientiam ita finierunt, vt dicerent eam diuinorum & humanorum scientiam. Quidam ita:

B Sapientia est, nosse diuina & humana, & horum causas. Superuacua mihi videtur hæc adiectio, quia causæ diuinorum humanorumque partes sunt. Philosophiam quoque, fuerunt qui aliter atque aliter definirent. alij, studium illam virtutis esse dixerunt; alij, studium corrigendæ mentis. A quibusdam dicta est, appetitio rectæ rationis. Illud quasi constet, aliquid inter philosophiam & sapientiam interesse. Neque enim fieri potest, vt idem sit quod affectatur, & quod affectat. Quomodo multum inter avaritiam & pecuniam interest, cum illa cupiat, hæc concupiscatur: sic inter philosophiam & sapientiam. Hæc enim illius effectus, & præmium est: illa venit, ad hanc itur. Sapientia est, quam Græci σοφία vocant. Hoc verbo quoque Romani utebantur, sicut philosophiā nunc quoque vtuntur. Quod & togatæ tibi antiquæ probabunt, & inscriptus ⁴ Dossenni monumento titulus:

Hospes resiste, & sopheriam Dossenni lege.

Quidam ex nostris, quamuis philosophia studium virtutis esset, & hæc peteretur, illa peteret, tamen non putauerunt illas distrahi posse. Nam nec philosophia sine virtute est, nec sine philosophiâ virtus est. Philosophia studium virtutis est, sed per ipsam virtutem: nec virtus autem esse sine studio sui potest, nec virtutis studium sine ipsâ. Non enim quemadmodum in his qui aliquid ex distanti loco ferire conantur, alibi est qui petit, alibi quod petitur: nec quemadmodum itinera quæ ad vrbes perducunt, extra ipsas sunt, ad virtutem venit per ipsam. Cohærent ergo inter se philosophia, virtusque. ⁵ Philosophiæ tres partes esse dixerunt & maximi & plurimi auctores: Moralem, Naturalem, & Rationalem. Prima componit animum, secunda rerum naturam scrutatur, tertia proprietates verborum exigit, & structuram, & argumentationes, ne pro vero falsa surrepant. Ceterum inuenti sunt, & qui in pauciora philosophiam, & qui in plura diducerent. Quidam ex Peripateticis quartam partem ⁶ adiecerunt, Civilem: quia quamdam propriam exercitationem desideret, & circa aliam materiam occupata sit. Quidam adiecerunt his partem, quam Græci οἰκονομική vocant, administrandæ rei familiaris scientiam. Quidam & de generibus vitæ locum separauerunt. Nihil autem horum in illâ parte morali non reperitur. Epicuræi duas partes philosophiæ putauerunt esse, Naturalem atque Moralem: ⁷ Rationalem remouerunt. Deinde cum ipsis rebus cogerentur ambigua fecernere, falsa sub specie veri latentia coarguere, ipsi quoque locum, quem ⁸ De iudicio & regulâ appellant, alio nomine rationalem induxerunt: sed eum accesserunt

2. INTER SAPIENTIAM ET.] *Nos in Manud. II. Dissert. VII.*

3. QUIDAM SAPIENTIAM ITA.] *De his omnibus functionibus, ibidem.*

4. DOSSENNI MONUMENTO.] *Fuit Fabius Dossennus Atellanarum scriptor, cuius mentio & versus in Plinij XIV. cap. XIII. Item Horatio, Quantus sit Dossennus edacibus in parasitis.*

5. PHILOSOPHIÆ TRES PARTES.] *Explicauit Manuduct. II. Dissert. V.*

6. ADIECERVNT CIVILEM.] *Politicam.*

7. RATIONALEM REMOVERVNT.] *Laërtius: Τὴν δὲ διαλεκτικὴν ὡς παράλειψαν ἕκαστον οὐκ ἐπιφέρει: Dialecticam, vt superfluum, remouerunt.*

8. DE IUDICIO ET REGVLÂ.] *Diuidunt ipsi philosophiam in tres partes, τὸ κενονικὸν, καὶ φυσικὸν, καὶ ἠθικόν.*

sionem esse naturalis partis existimant. Cyrenaici naturalia cū rationalibus sustulerunt, A & contenti fuerunt moralibus: sed hi quoque qui remouent, aliter inducunt. In quinque enim partes moralia diuidunt: vt vna sit de fugiendis & expetendis, altera de affectibus, tertia de actionibus, quarta de causis, quinta de argumentis. Causæ rerum ex naturali parte sunt, argumenta ex rationali, actiones ex morali. ⁹ Aristo Chius non tantum superuacuas esse dixit naturalem & rationalem, ¹⁰ sed etiam contrarias: moralem quoque, quam solam reliquerat, circumcidit. Nam eum locum ¹¹ qui monitiones continet, sustulit, & pædagogi esse dixit, non philosophi: tamquam quidquam aliud sit sapiens, quam humani generis pædagogus. Ergo cū tripertita sit philosophia, moralem eius partem primum incipiamus disponere. Quam in tria rursus diuidi placuit: vt ¹² prima esset inspectio suum cuique distribuens, & ¹³ æstimans quanto quidque dignum sit, maximè vtilis. quid enim est tam necessarium, quam prætia rebus imponere? Secunda ¹⁴ de impetu: tertia ¹⁵ de actionibus. Primum enim est, vt quanti quidque sit, iudices: secundum, vt impetum ad illa capias ordinatum temperatumque: tertium, B vt inter impetum tuum, actionemque conueniat, vt in omnibus istis tibi ipsi consentias. Quidquid ex his tribus defuerit, turbat & cetera. Quid enim prodest, intus æstimata habere omnia, si sis impetu nimius? Quid prodest impetus repressisse, & habere cupiditates in tuâ potestate, si in ipsâ rerum actione tempora ignores, nec scias quando quidque, & vbi, & quemadmodum agi debeat? Aliud est enim, dignitates & prætia rerum nosse: aliud articulos: aliud impetus refranare, & ad agenda ire, non ruere. Tunc ergo vita sibi concors est, vbi actio non destituit impetum. Impetus ex dignitate rei cuiusque concipitur, perinde remissus acriorve, prout illa digna est peti. Naturalis pars philosophiæ in duo scinditur: Corporalia, & Incorporalia. Vtraque diuiduntur in suos, vt ita dicam, gradus. Corporum locus in hos primum, ¹⁶ in ea quæ faciunt, & quæ ex his gignuntur: gignuntur autem elementa. ¹⁷ Ipse elementi locus, vt quidam putant, simplex est: vt quidam, in materiam, & ¹⁸ causam omnia mouentem, & elementa diuiditur. Superest vt rationalem partem philosophiæ diuidamus. Omnis oratio aut continua est, aut inter respondentem & interrogantem diuisa. Hanc *διαλεκτικὴν*, illam *ῥητορικὴν* placuit vocari. hæc verba curat, & sensus, & ordinem. *διαλεκτικὴ* in duas partes diuiditur: ¹⁹ in verba, & significationes: id est, in res quæ dicuntur, & vocabula quibus dicuntur. ²⁰ Ingens deinde sequitur vtriusque diuisio. Itaque hoc loco finem faciam:

— Et summa sequar fastigia rerum.

Alioqui

καὶ ἡθικὸν: Canonicam (sive Regularem) Physicam, Ethicam. Regularem dicunt, quæ introductiones ad opus continet: tractaturque de eâ in libro vnicuique, qui Canon sive Regula inscribitur. Sed ea pars, quia iudicium format ac præparat, appellantur etiam *περὶ κερταρίου, καὶ ἀρχῆς, καὶ στοιχειωτικὸν*: De Iudicatorio, & Principio, & Elementarem. Ista Laërtius in Epicuro: & ex his Seneca mens clara.

9. ARISTO CHIUS.] Zenonis auditor. de cuius hoc sensu Laërtius: τὸν τε φυσικὸν τόπον καὶ τὸν λογικὸν ἀνήκει. λέγων ἢ μὲρ ἐξ ὑπαὲρ ἡμῶν, τὸν δὲ ἐξ ὑποῦ ἡμῶν: Physicum & Logicum locum sustulit, dicens illum esse super nos, hunc nihil ad nos.

10. SED ETIAM CONTRARIAS.] Impedire Sapientiam, aduersari Virtuti.

11. QUI MONITIONES CONTINET.] Τὴν ἀκατασκευαστικὴν, de qua in epist. XCIV. atque ibidem Aristonis hæc contemptio.

12. PRIMA ESSET INSPECTIO.] Hæc diuisio tenuis aut sterilis est, præ illâ quæ in Laërtio ponitur, ex mente & vsu plurimum Stoicorum. vide.

13. ÆSTIMANS QUANTO QUIDQUE.] Eff

igitur pars, quæ in Laërtio dicitur, *περὶ τῆς πρώτης ἀξίας*: de primâ æstimatione.

14. DE IMPETV.] In eodem, *περὶ ὀρμῆς*.

15. DE ACTIONIBVS.] Et ipse agnoscit, *περὶ πράξεων*.

16. IN EA QUÆ FACIUNT.] Duo prima principia, Deum & Materiam. Etsi alterum illorum patitur, Dei respectu: sed agit tamen, compositorum. D

17. IPSE ELEMENTI LOCVS.] Non satis hæc capio. vt quid enim iam Elementa cum Principiis confundit? Nisi si Elementum aliter à quibusdam capi vult, & vt ipsa Principia contineat, atque etiam Elementa. Hoc apparet.

18. CAUSSAM OMNIA MOV.] Ipsum Deum, sive (vt Stoici sepe) eius Rationem.

19. IN VERBA, ET SIGNIFICATIONES.] In Laërtio Zenone: ἢ Διαλεκτικὴν διαίρεσθαι ἵς τὴν ἢ *περὶ τῶν σημασιολογῶν, καὶ τῶν φωνῶν τόπων*: Dialecticam diuidi in eorum Quæ significantur, & Vocis locum.

20. INGENS DEINDE SEQVITVR.] Videnda in ipso Laërtio, ibidem.

21. HÆC

A Alioqui si voluero facere partium partes, quaestionum liber fiet. ²¹ Hæc, Lucili viro-
rum optime, quò minus legas non deterreo: dummodo quidquid legeris, ad mores sta-
tim referas. Illos compesce, marcentia in te excita, soluta constringe, contumacia doma,
cupiditates tuas publicasque, quantum potes, vexa: & istis dicentibus, Quousque ea-
dem? responde, Ego debeo dicere, Quousque eadem peccabitis? Remedia antè vultis,
quàm vitia desinere. ego verò eò magis dicam, & quia recusatis, perseverabo. Tunc in-
cipit medicina proficere, vbi in corpore alienato dolorem tactus expressit. Dicam etiam
inuitis profutura. Aliquando aliqua ad vos non blanda vox veniet: & quia verum sin-
guli audire non vultis, publicè audite. Quousque fines possessionum propagabitis? ager
vni domino, qui populum cepit, angustus est. Quousque arationes vestras porrigetis,
²² ne prouinciarum quidem satiatione contenti circumscribere prædiorum modum? Illu-
strium fluminum per priuatum decursus, & amnes magni, magnarumque gentium ter-
mini, vsque ad ostium à fonte, vestri sunt. Hoc quoque parum est, nisi latifundiis vestris
B maria cinxistis: nisi trans Hadrianum, & Ionium, Ægæumque, vester villicus regnet:
nisi insulæ, ducum domicilia magnorum, inter vilissima rerum numerentur. Quàm
vultis, latè possidere: sit fundus, quod aliquando imperium vocabatur: facite vestrum
quidquid potestis, ²³ dum plus sit alieni. Nunc vobiscum loquor, quorum æquè spa-
tiosè luxuria, quàm illorum auaritia diffunditur. Vobis dico, Quousque nullus erit la-
cus, cui non villarum vestrarum fastigia immineant? nullum flumen, cuius non ripas
ædificia vestra prætexant? Vbicumque scatebunt aquarum calentium venæ, ibi noua di-
uersoria luxuriæ excitabuntur. Vbicumque in aliquem sinum littus curuabitur, vos pro-
prietatis fundamenta iacietis, ²⁴ nec contenti solo, nisi quod manu feceritis, ²⁵ maria
agetis introrsus. Omnibus licet locis testæ vestra splendeant, alicubi imposita monti-
bus, in vastum terrarum marisque prospectum, alicubi ex plano in altitudinem mon-
tium educta: cum multa ædificaueritis, cum ingentia; tamen & singula corpora estis,
& paruula. Quid profunt multa cubicula? in vno iacetis. ²⁶ Non est vestrum, vbi-
cumque non estis. Ad vos deinde transeo, quorum profunda & insatiabilis gula, hinc maria
C scrutatur, hinc terras. Alia hamis, alia laqueis, alia retium variis generibus cum magno
labore persequitur: nullis animalibus, ²⁷ nisi ex fastidio, pax est. Quantulum enim
ex istis epulis, quæ per tot comparatis manus, fesso voluptatibus ore libatis? quantulum
ex istâ ferâ, periculosè captâ, dominus crudus ac nauseans gustat? quantulum ex tot
conchyliis, tam longè aduectis, per istum stomachum inexplebilem labitur? Infelices
etiam, quòd non intelligitis, vos maiorem famem habere, quàm ventrem. Hæc alius dic-
it: dum dicis, audias ipse. Scribe: vt dum scripseris, legas; omnia ad mores, & ad sedan-
dam rabiem affectuum referens. Stude, non vt plus aliquid scias, sed vt meliùs.

21. HÆC LUCILI, VIRO-
rum OPTIME.] *Mene
aliqui, scripti hic ordiuntur nouam epistolam: neque
abs te videatur.*

22. NE PROVINCIA-
rum QUIDEM.] *En vix credenda latifundia, & his sequentibusque
lucem, aut fidem etiam, mutuare ex III. De Benefic.
cap. VIII. item Epist. LXIV. & nostris Admiran-
dis libro II. cap. XV.*

23. DVM PLUS SIT ALIENI.] *Omnia appe-
tite, non omnia habebitis: & plus semper erit, quod
alij possideant.*

24. NEC CONTENTI SOLO.] *Nam ageres &
moles in ipso mari struebant, usque superstruebant.*

25. MARIA AGETIS INTRORSUS.] *A terrâ
repelletis, versus suum oceanum. Horatius:
Contracta pisces æquora sentiunt,
Iactis in altum molibus.*

26. NON EST VESTRUM.] *Vsu videlicet. quor-
sum autem, sine usu?*

27. NISI EX FASTIDIO.] *Quæ iam edisse non
libet, obsoleta ea gula est.*